

Introducció

Part II

1. D'algunes modificacions per criteris lexicogràfics

Seguint una proposta feta per la Secció Filològica però no aplicada encara en la primera edició, s'han numerat totes les accepcions i subaccepcions, la qual cosa ha comportat una reordenació de les informacions. Desapareixen, consegüentment, les pleques i els punts i a part com a separadors. El número en negreta indica les accepcions; el número en cursiva, les subaccepcions. Les entrades que tenen únicament una accepció sense subaccepcions lògicament no duen cap numeració; les que tenen una sola accepció però diverses subaccepcions duen només el número en cursiva per a les subaccepcions. Contrastis, per exemple, el lema **corredoria**; en la primera edició es descriu així: 'f. Ofici de corredor. | Diligència que fa un corredor. || Estipendi que percep el corredor per la seva diligència. || **corredoria d'assegurances** Companyia dedicada a la mediació d'assegurances'. En aquesta, en canvi, de la manera següent: 'f. **1** 1 Ofici de corredor. **1** 2 Diligència que fa un corredor. f. **2** **corredoria d'assegurances** Companyia dedicada a la mediació d'assegurances. f. **3** Estipendi que percep el corredor per la seva diligència'; s'hi distingeixen, doncs, tres accepcions, que es marquen amb els números en negreta, i dues subaccepcions de l'accepció primera, que es marquen amb els números en cursiva; amb aquesta disposició, la locució **corredoria d'assegurances** ha d'incloure's en l'accepció general segona.

La Secció Filològica ha vist la necessitat de cercar una solució per a les accepcions i subaccepcions que només contenien exemples, car justament la numeració suava explicada evidència encara més que aquests no defineixen directament les accepcions i les subaccepcions. Per la qual cosa, ha acordat d'incorporar-hi una definició; així, a l'entrada **capaç** la subaccepció **2** 2, que solament tenia l'exemple '*Capaç de testar*', té a més la definició 'Que té la capacitat legal per a fer alguna cosa'; en el lema **rompre**, la solució que en la primera edició presenta el verb com a transitiu amb un exemple: '*tr. Rompre el plor*' té ara l'explicació següent: '*aux. 6* 1 Davant d'infinitiu introduït per la preposició *a*, començar bruscament a fer l'acció indicada per aquell infinitiu. *Rompre a plorar. Els gossos van rompre a lladrar*'; hi ha, endemés, un canvi de valoració gramatical del verb, que de transitiu passa a auxiliar. En algun cas, ultra l'exemple, es dona informació d'ús: enfront de '*Nou casat, vingut, ric*' de la primera edició, aquesta diu: '**1** 2 [usat davant d'un adjectiu o d'un participi passat] *Nou casat. Nou vingut. Nou ric*'. Quan es tracta d'una alternança sintàctica, però no d'un canvi de sentit, s'hi ha introduït el codi de categoria gramatical. I quan són casos que presenten un trasllat semàntic, s'hi ha inclòs el valoratiu corresponent: **afable**, en l'edició primera té l'accepció explicitada solament amb els exemples '*Maneres afables. Mots afables*'; en aquesta es diu: '**2** *per ext. Maneres afables. Mots afables*'; semblantment, a **elaborar**, en lloc de posar solament els exemples '*Elaborar una teoria. Elaborar un projecte de llei*', com fa la primera edició, ara hi diu: '**3** *PER EXT. Elaborar una teoria. Elaborar un projecte de llei*'.

En l'edició present, moltes subentrades han estat conduïdes a altres articles que no són aquells en què apareixen en la primera; és allò que s'esdevé amb les unitats lèxiques constituïdes per més d'un mot el nucli sintàctic de les quals ha servit de criteri per a inserir-les allà on són ara. Per exemple, el terme **bronze d'alumini**, atès que té com a nucli sintàctic el substantiu *bronze*, passa del lema **alumini** al lema **bronze**. La subentrada **parlar com un llibre** no apareix a l'article **llibre**, com en la primera edició, sinó a l'article **parlar**, nucli del sintagma verbal. Amb l'aplicació d'aquest criteri semanticosintàctic, alguns verbs han recuperat subentrades que estaven distribuïdes en els articles dels substantius o dels adjectius que en són el complement; per exemple, l'article **tallar** inclou en aquesta edició les subentrades **tallar el nus gordià**, que abans figurava a **nus** o **tallar el coll a algú**, que abans figurava a **coll**. A partir d'aquesta concepció, les subentrades amb dos nuclis sintàctics han de tenir espai en més d'una forma; així, **no ésser ni carn ni peix** és a l'article **carn** i a l'article **peix**, i no solament al primer. Tanmateix, les subentrades constituïdes per nuclis verbals amb un significat molt general o que són molt productius apareixen dins l'entrada que correspon al substantiu complement principal; les expressions **fer colzera** o bé **fer peu d'ànec**, que en la primera edició se situen en el lema **fer**, s'han introduït, respectivament, a **colzera** i **peu**, que són els noms nucli dels complements directes del verb *fer*, d'alta freqüència d'ús i semànticament genèric.

Hi ha subentrades que, essent sinònimes o semànticament equivalents, han d'aparèixer en més d'un article; és el que ocorre amb les expressions **afegir llenya al foc** i **tirar llenya al foc**, les quals s'han remès sia a l'article **afegir**, sia a l'article **tirar**, que en són els nuclis sintagmàtics; en la primera edició s'entren solament en el lema **llenya**. Per contra, hom ha entès que alguna locució no ha d'aparèixer en dos articles, car implica una repetició innecessària; així, **en vigor** ja conté el sentit de 'entrar en vigor' i, doncs, no cal que es repeteixi en l'article **entrar (entrar en vigor)**; basta que sigui solament en l'article **vigor (en vigor)**.

Hi ha formes homògrafes que, en lloc de presentar-les com a accepcions distintes dins una mateixa entrada, s'han desglossat en lemes diferenciats, ja que la no-coincidència en l'etimologia de cadascuna en justifica un tractament per separat. L'edició present destria, per exemple, **mona¹** i **mona²**, perquè l'ètim que fa referència a l'animal (**mona¹**) és una abreviatura del català antic *maimó*, *maimona* 'simi', de l'àrab *maimûm* 'simi', pròpiament 'feliç'; per tant, el significat 'pastís', com que procedeix d'una reducció del llatí ANNONA MUNDA, plural del neutre MUNDUM -I, que significa 'panera elegant ofrenada a Ceres pel mes d'abril', es descriu en un article separat (**mona²**). Fins i tot excepcionalment hom ha preferit separar dos homògrafs respecte als quals, tot i tenir el mateix origen etimològic, s'ha deixat de percebre la relació o bé culturalment s'ha cregut que era més adequat de mantenir-los en dues entrades separades; així, en la primera edició **clònic -a** és un sol article, que ara es divideix en dos: '**clònic¹ -a adj.** 1 Relatiu o pertanyent a un clon. 2 Obtingut per clonatge. *Cèl·lules clòniques*', que és una entrada nova, i '**clònic² -a adj.** Relatiu o pertanyent al clonus. *Espasmes clònics*', que és la que apareix en la primera edició; **bufador** en masculí s'ha separat de l'entrada **bufador bufadora**: '*m.* 1 Lloc on bufa sempre el vent. 2 Forat o esclatxa en una roca per on surt un corrent d'aire'.

Amb altres mots hom ha procedit a l'inrevés, és a dir, a reunir dos o més lemes en un de sol, puix que tant etimològicament com semànticament no ha semblat justificada la separació i també per raons de coherència amb altres formes similars. Per exemple, les entrades **belga¹** i **belga²** s'han aglutinat en una, **belga**, la qual inclou la informació de les dues que hom troba en la primera edició, sense dividir el sentit de gentilici històric i el del gentilici actual, tal com es fa, endemés, amb mots com **bohemi -èmia** o **hispana -ana**; '**herbat¹ m.** Camp sense conrear ple d'herbes' i '**herbat² -ada adj.** Cobert d'herba. *Un terreny herbat*' es reuneixen en una sola entrada amb dues accepcions '**herbat -ada adj.** 1 Cobert d'herba. *Un terreny herbat.* 2 *m.* Camp sense conrear ple d'herbes'.

Algunes expressions lexicalitzades han estat sotmeses a revisió i consegüentment modificades d'acord amb els elements llurs que realment han sofert aquest procés. Així, **honoris causa**, que en la primera edició remet a **doctor honoris causa**, en aquesta té definició i un exemple: '*loc. adj.* A títol honorífic. *Doctor honoris causa*', perquè s'ha constatat que aquest terme pot concórrer amb d'altres substantius a més de *doctor [doctora]*, i que, per això, no pot tractar-se com a element lexicalitzat. La subentrada **llibre d'historietes il·lustrades**, que en la primera edició és sota l'article **llibre**, es restringeix a **historieta il·lustrada** i es trasllada, coherentment, a l'article **historieta**, perquè *llibre* no ha estat objecte de la lexicalització. Així mateix, la locució **tant per hom** que inclou la primera edició s'ha substituït per **perhom**, que s'ha donat d'alta com a entrada, ja que aquest terme pot ocórrer juntament amb altres mots a part de *tant*; *tant*, doncs, tampoc no ha sofert la lexicalització. Altrament, algunes expressions duen sistemàticament el codi de la categoria gramatical i també una definició que equival semànticament i funcionalment a la locució definida: a **capa** s'indica que **sota la capa del cel** és una locució adverbial; a **càrrec** s'informa que **a càrrec de** o **amb càrrec a** són locucions preposicionals.

En les entrades d'afixos, la segona edició ha afegit d'una manera regular el mot d'origen de les formes prefixades i de les formes sufixades. Prèviament han estat delimitats els conceptes de *prefix* i *sufix*, els de *forma prefixada* i *forma sufixada*, i els de *prefixoide* i *sufixoide*; així mateix s'ha procedit a la selecció dels derivats prefixats i dels derivats sufixats que havien d'introduir-se en aquesta edició. L'entrada **magneto-** fa referència al mot d'origen *magnètic*. A **euro-** s'explicita que és prefixoide del mot *Europa*. De **-màtica**, que no apareix en la primera edició, es diu que és sufixoide del mot *informàtica*; de **-rràgia²**, que tampoc no és en la primera edició, es diu que és sufixoide del mot *hemorràgia*. Es donen d'alta **fotometeor** o **hagiotoponímia** com a formes derivades prefixades; **glossolàlia** o **malacofília** com a derivats sufixats.

Hom explicita les categories gramaticals en les diferents accepcions i subaccepcions, la qual cosa és especialment útil en aquelles entrades que presenten canvis en aquest sentit. L'article **prometre** duu la informació de transitivitat en les accepcions 'Donar a esperar' i 'Afirmar com a cert'; i d'intransitivitat a 'Mostrar capacitats que es desenvoluparan en l'esdevenidor'; es diu que **conservador -a** és adjectiu i substantiu en l'accepció 'En polít., que professa idees refractàries a canvis sobtats o importants', i que és substantiu en la de 'Persona que té per missió de conservar alguna cosa'.

Quant a la caracterització morfosintàctica, aquesta edició ha pogut aplicar criteris que la Secció Filològica ha aprovat posteriorment a l'aparició de la primera, com, per exemple, indicar explícitament el comportament sintàctic de transitivitat o intransitivitat dels verbs pronominals. El verb **aparroquianar-se**, en la primera edició es presenta com a pronominal (v. *pron.*) i es defineix 'Agafar, adquirir, parròquia'; en aquesta se n'indica, endemés, la transitivitat, per la qual cosa la definició canvia i s'hi afegeix un exemple que n'aclareix l'ús: 'v. *tr. pron.* Agafar, adquirir, (algú) com a parroquià. *No els interessava gens aparroquianar-se la noia*'. La forma **encinglar-se** es marca com a intransitiu, ultra que com a pronominal (v. *intr. pron.*) i es canvia l'exemple de l'edició primera 'Les cabres encinglades esbrotaven un om' per 'Les cabres s'encinglaven per espadats inaccessibles', en què es reflecteix el caràcter intransitiu i resta més evident el pronominal.

Quant al sistema de fer les remissions, hom s'ha adequat, òbviament, a la numeració de les accepcions i les subaccepcions, la qual serveix per a indicar si una remissió es fa a una o a diverses accepcions o subaccepcions d'una entrada; la consulta del DICCIONARI esdevé, doncs, en aquest sentit més eficaç i clara. L'article **cabana** remet a l'accepció 'Cabanya **1**'; **erada**, a la subaccepció 'Batuda **1 3**'.

La Secció Filològica ha decidit reduir considerablement les marques valoratives. Així, no hi ha cap etiqueta específica que indiqui els usos absoluts de les entrades (*ABS.*): **arrencar** '1 4 Expectorar' (en algun cas hom ha introduït un canvi de marca: **traspuar** en la primera edició duu la marca *ABS.*, que ara es canvia per *PER EXT.* en l'exemple 'Per unes petites esclatilles...'). Tampoc no s'indica amb cap senyal l'ús abusiu d'un mot (*ABUS.*): **sumari -ària** '2 3 Índex **5 1**'. S'ha suprimit la marca *ARC.* (arcaic): **irèixer-se** 'v. *intr. pron.* Airar-se'. No es destaca l'ús despectiu d'una paraula (*DESP.*): **marmanyer marmanyera** '2 Persona xerraire i embolcaire' (en algun cas hom ha introduït un canvi de marca: **fembra** en la primera edició té la marca *DESP. IRÒN.*; ara diu: 'f. **2 pop.** Dona'). També desapareix la marca abreviada *ESP./esp.* (especialment); continua utilitzant-se la referència a aquest concepte, però amb la forma desenvolupada: *especialment*. No es marquen els sentits figurats (*FIG.*): **pansir** '2 3 Una persona, perdre la joventesa, la frescor' (en algun cas hom ha introduït un canvi de marca: **aferrar** en la primera edició diu 'FIG. *Afermar algú en el seu càrrec*', que ara es canvia en '1 2 per ext. '); els usos hiperbòlics (*HIPERB.*): **celestial** '2 Ideal, perfecte'; els propis del llenguatge infantil (*INFANT.*): **caca** 'f 1 Excrements' (en algun cas hom ha introduït un canvi de marca: **pupa**¹ en la primera edició duu la marca *INFANT.*, que ara es canvia per la descripció 'En el llenguatge infantil...'); els irònics (*IRÒN.*): **pontífex** 'm. **2** Persona que, essent una autoritat en un terme, se'n preval i es dóna importància' (en algun cas hom ha introduït un canvi de marca: **ganga**³ en la primera edició diu 'IRÒN. *Quina ganga...*', que ara es canvia per '4 *PER EXT.* '); els poètics (*POÈT.*): **diadema** '2 Corona **1 1**' (en algun cas hom ha introduït un canvi de marca: **corser** en la primera edició diu 'POÈT. *Cavall*', que ara es canvia per la descripció '2 En el llenguatge poètic, cavall'). Se suprimeix l'etiqueta *PER ANAL.* (per analogia): **conjurar** '1 2 Pregar (algú) amb instància en nom d'alguna cosa sagrada, cara, etc.'. En canvi, hom ha cregut convenient de mantenir les marques valoratives *ANT.* ([emprat] antigament), *EN REC.* ([sentit] en recessió), *OBS.* ([mot/sentit] obsolet), *PER EXT.* ([sentit] per extensió), *POP.* ([emprat] popularment) i *VULG.* ([emprat] vulgarment; [mot] vulgar); això no obstant, hi ha hagut modificacions respecte a la primera edició, en el sentit que algunes accepcions o subaccepcions que hi duen alguna d'aquestes marques, o no la mantenen o ha estat modificada: **afinador afinadora** perd la marca *ANT.* referida a 'Persona dedicada a fabricar i calibrar els pesos i les mesures'; **decol·lació** en la primera edició duu *OBS.* per al sentit de 'Degollament', que es canvia per *ANT.* (hi ha diversos casos en què *ANT.* i *OBS.* es diferencien distintament que en la primera edició); **mariscala** en la primera edició no duu cap marca per al sentit 'Muller d'un mariscal', mentre que ara diu *EN REC.*; **idocrasa** no duu cap marca en la primera edició, mentre que ara diu 'OBS. Vesuvianita'; en la primera edició **amagar** té la subentrada *POP.* **amagar l'ou a algú**, en canvi en aquesta apareix sense la marca; la locució **mala hòstia** de l'article **hòstia** ara duu la marca *VULG.*, que no apareix en la primera edició, i a l'entrada **pixar** la marca *VULG.* del sentit 'Orinar' es canvia per *POP.*; **rabejar** duu a la primera edició l'exemple 'Rabejar-se la mar a la platja' sense cap marca, mentre que ara diu:

'2 2 PER EXT.', i la marca FIG. dels exemples 'L'explosió de la seva còlera. Una explosió d'entusiasme' de l'article **explosió** es canvia per '1 2 PER EXT.'. En la primera edició ja s'acordà de no indicar cap marcatge de dialectalismes; en aquesta, anant encara més enllà, la Secció Filològica ha convingut a suprimir també l'expressió *En algunes contrades* que apareix en certes definicions, atès que, ultra que no es concreten les contrades, no s'aplica igualitàriament a totes les entrades que podrien dur-la; d'aquesta manera, s'elimina voluntàriament qualsevol indicació sobre el caràcter dialectal dels lemes; penso que, a més d'innovadora en la lexicografia catalana i romànica, és una elecció que manifesta ben explícitament la convicció que una bona part de les formes d'una llengua són, a la fi, dialectals; **bujot** 'm. Espantall', **saltarel·la** 'f. Llagosta de camp petita de color torrat'; en algun cas hi ha hagut un canvi de definició: **madò** 'f. En algunes contrades, tractament tradicional...' de la primera edició s'ha modificat per 'Tractament tradicional a Mallorca i Menorca...'.

Per tal d'alleugerir l'estructura de les definicions i assolir-ne una major claredat, en l'edició present hom ha prescindit sistemàticament d'algunes expressions metalingüístiques: *Dit de*, *Qualsevol (de)*, *Nom donat a*, *Tipus de*, *Terme que*, o d'altres fórmules anàlogues a cadascuna d'aquestes. Així, per exemple, **abunyolat -ada**, que en l'edició primera es defineix 'Dit d'una cosa a la qual hom ha donat, en coure-la, la forma i l'esponjositat d'un bunyol', en aquesta la definició es canvia, més precisament i concisament, per 'Que té la forma i l'esponjositat d'un bunyol'; **abonament**² en la primera edició es defineix 'Qualsevol assentament fet en l'haver d'un compte', ara es diu 'Assentament fet en l'haver d'un compte'.